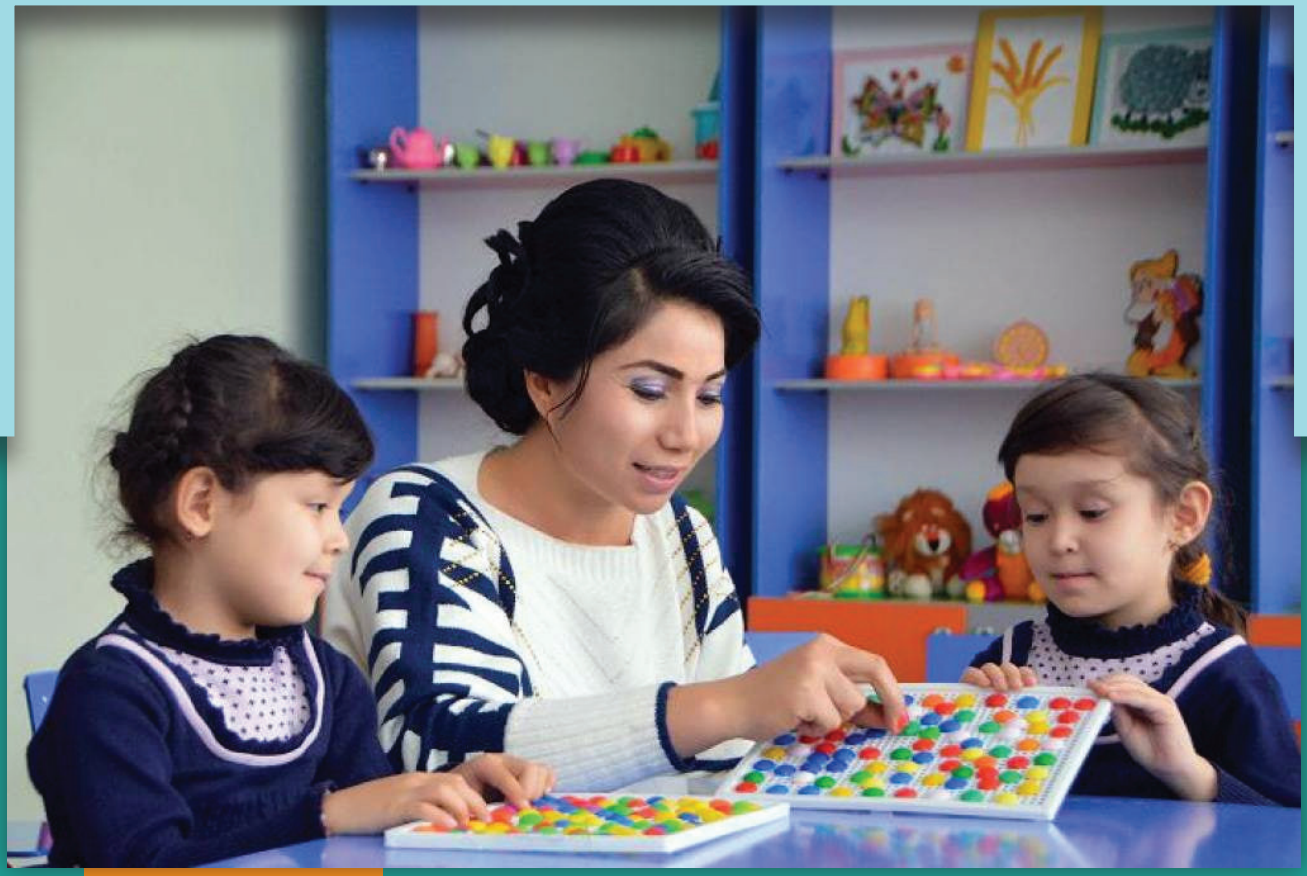
ISSN: 3060-4613

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

№11(1)
2026

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar böyiça)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport maşğulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqiçlari böyiça)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgaça ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LİMİ

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslaşgan ilmiy jurnal

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LİMİ

Elektron naşr. 180 sahifa,
2-oktyabr, 2026-yil.

BOŞ MUHARRIR:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOŞ MUHARRIR ÖRINBOSARI:
Aşurov Ramzidin Ramazonoviç – Psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGAŞI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Şoumarov Ğ.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirğizboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Şaripov Ş.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Şermuhammadov B.Ş. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qöldoşev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozoğiston)
Rejep Özyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Ça – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Ş. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi Özbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM boş muharriri, Özbekiston Respublikasida xizmat körsatgan jurnalist, filologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD), dotsent
Ğafurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Şomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD)
Nematov Ş.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Sayimova D. K. – texnika fanlari bo'yiça falsafa doktori (PhD)
Yuldaşeva F.I. – pedagogika fanlari böyiça falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldaşeva D.B. – filologiya fanlari böyiça falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toşkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qaşqadaryo viloyati Maktabgaça va maktab ta'limi boşqarmasi boşliğining birinçi örinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bölimining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor öğli – Pedagogika fanlari böyiça falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va işbilarmon" MÇJ
Hamkorlarimiz: Özbekiston Respublikasi Ta'lim va ilm-fan vazirligi, Özbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Aşurov Ramzidin Ramazonoviç – Doctor of Philosophy (PhD) in Psyçology, Associate Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Şoumarov Ğ. B. – Doctor of Psyçological Sciences, Academician
Qirğizboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Persçool and Sçool Education of the Republic of Uzbekistan
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Şaripov Ş.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Şermuhammadov B.Ş. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoşev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psyçological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psyçological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep Özyurek – Doctor of Psyçological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Ça – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psyçological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Ş. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Çief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi Özbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Şomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psyçological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psyçological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Nematov Ş.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Sayimova D. K. – Doctor of Philosophy (PhD) in Teçnical Sciences
Yuldaşeva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldaşeva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Taşkent State University of Economics
Aşurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psyçology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Presçool and Sçool Education of the Kaşkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researçer of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali Özbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni çop etiş uçun milliy ilmiy naşrlar röyxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari böyiça: OAK Kengaşi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

• Ekspert kengaşi (29.10.2024-y., №10)

• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari böyiça: Toşkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

• Ekspert kengaşi (25.05.2025-y., №10)

• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

Özbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi böyiça röyxatdan ötkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA

Ta'lim jarayonida deontologik tamoyillar asosida nizolarni boşqariş 10
Mirzayeva Faroxat Odiljonovna

Sun'iy intellekt asosida maktab öquvçilarining matematik xatolarini diagnostika qiliş va individual tavsiyalar şakllantirişning gibrid adaptiv modeli 15
Abdullayeva Nazokat Isayevna, Abdurazzoqova Zebuniso Tolmas qizi

Harbiy xizmatçilarning pedagogik mahoratini oşirişning ilmiy-metodik asoslari 21
Yadgarov Ravşan Ergaşeviç

Inklyuziv ta'limda logopedik texnologiyalardan foydalaniş metodikasi 27
Ikramova Dilafruz Furqat qizi, Ilhomova Malikaxon Dilşod qizi

Faoliyat markazlari vositasida maktabgaça yoşdagi bolalarning raqamli savodxonligini şakllantiriş metodikasi 30
Jo'rayeva Gulira'no Nazirjon qizi

Bölajak tasviriy san'at öqituvçilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirişda an'anaviy naqqoşlik san'atining pedagogik imkoniyatlari 36
Rözmetov Quvondiq Şanazaroviç

Pedagogik hamkorlik asosida ösmir yoşdagi öquvçilarda ijtimoiy voqelikka sezgirlikni tarbiyalaş mexanizmlari 42
Bazarova Gulnoza Ziyodulla qizi

Talabalarning ijtimoiy-emotsional kompetensiyalarini jismoniy madaniyat vositasida rivojlantiriş metodikasini takomillaştiriş 47
Imomov Asliddin Abdurazoqoviç

Harakatli öyinlar yordamida boşlanğiç sinf öquvçilarining harakat faolligini oşiriş usullari 51
Ernazarova Ziyoda Erkin qizi

Sun'iy intellektning inson fikrlaş qobiliyatiga ta'siri: intellektual rivojlaniş uçun imkoniyatlar va tafakkur zaiflaşuvi xavfi 55
Tölaganov Abdumalik Abdiraximoviç

Jadidçilik harakatining vujudga kelişining ijtimoiy-tarixiy şart-şaroitlari 60
Nişonov Muhammad Bahodir öğli, Pulatov Şerdor Nematjonoviç

Maktabgaça ta'lim taşkilotlari direktorlarining kasbiy kompetentligini rivojlantirişning nazariy-metodologik asoslari 66
A'zamova Malohat Nadjimovna

Söz yasalişi, morfologiya va sintaksisning özига xos xususiyatlari 70
Bobojanov Şaripboy Xudoşukiroviç

Inklyuziv ta'limda diskriminatsiyani oldini oliş va ularni psixologik qöllab quvvatlaş tamoyillari 74
Bozorova Muxlisa

Neyro logopediya va biometriya 78
Foiqova Diyora Anvar qizi

Bölajak öqituvçilarning metakognitiv faoliyatini rivojlantirişda refleksiv topşiriqlardan foydalaniş 83
Ibrohimova Şahlo Umarali qizi

3–4-sinf öquvçilarining badiiy asarlar öqişga qiziqişini oşirişning metod, şakl va vositalari 88
Rasulova Zohida Sindorovna

Raqamli ta'lim muhitida kasbiy-refleksiv kompetensiyalarni rivojlantirişning metodik tizimini integratsiyalaş 92
Talabova Dilrabo Tolibova

Informatika va uni öqitiş metodikasi fanini öqitişda adaptiv öquv dasturlari va virtual laboratoriyalardan foydalanişning metodik tizimi 98
Xomidov Zohidjon Adhamjon öğli

Развитие профессиональной компетентности будущих педагогов в условиях цифровизации образования 104
Шаланков Константин Константинович

Pedagogik loyihalaştiriş orqali öquvçilarning şaxsiy va ijtimoiy rivojlanişini ta'minlaş 109
Abdullayev Muxammadimin Egamberdiyeviç, Nazarova Nilufar Ismailovna

Dual ta'lim va refleksiv kompetensiya: pedagog kasbiy rivojlanişining yangi imkoniyatlari 113
S. R. Mansurova

Bixevioristik yondaşuv futurologik könikmalarni rivojlantiruvçi pedagogik va psixologik omil sifatida 118
Nişonov Nodir Alimjanoviç

Linguoculturological Features of the Concept "Respect And Esteem" in English and Uzbek Cultures 121
Naimova Dildora Kaxramonovna

Klasterli yondaşuv asosida bölajak pedagoglarning forsayt kompetensiyasini rivojlantiriş 125
Sotbarov Atabek Asilbek öğli

Nizolar paydo bölişining psixologik omillari 132
Olimov Saydullo Soxobjonoviç

Matematikadan milliy öquv dasturi loyihasi mazmuni haqida 141
Djumayev Mamanazar Irgaşeviç

Professional Requirements for Prospective English Language Teachers in Teaching Writing to Students With Special Educational Needs 149
D. X. Saydazimova

"Bilingval öquv muhiti" va "kreativ modellaştiriş" tuşunçalarining mazmuni va özaro boğliqligi 154
Djabbarova Feruza Odilovna

Texnologiya darslarida sun'iy intellekt vositalari orqali öquvçilarning ijodiy fikrlaş qobiliyatini rivojlantiriş imkoniyatlari 161
Raxmatov A'zam Aşur öğli, Tursunova Sevara Jamşid qizi

Autistik spektr buzilişli bolalarning luğat boyligini rivojlantiriş va muloqot ko'nikmalarini şakllantiriş metodikasi 165
Tuxtayeva Maxfirat

Maktabgaça tayyorlov yoşdagi bolalarga ekologik ta'lim-tarbiya berişda innovatsion ta'lim texnologiyalaridan foydalaniş yöllari, şakl va vositalari 170
O'razova Maqsuda Şuhratning qizi

Raqamli hamkorlikda refleksiya va muqobil yeçimlarni yaratişning metodik imkoniyatlari 175
Yusupov Muxtorbek Roximoviç

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

RAQAMLI HAMKORLIKDA REFLEKSIYA VA MUQOBIL YEÇIMLARNI YARATIŞNING METODIK IMKONIYATLARI

Yusupov Muxtorbek Roximoviç
Guliston davlat universiteti mustaqil izlanuvçisi
Çirçiq davlat pedagogika universiteti öqituvçisi

Annotatsiya: Maqolada raqamli hamkorlik jarayonida talabalarning öz fikrlaş faoliyatini tahlil qilişi, muqobil ğoyalarni işlab çiqişi va tanlangan yeçimni takomillaştirişining metodik imkoniyatlari yoritilgan. Individual tayyorgarlik, ğoyalar almaşinuvi, dalillangan muhokama, mezonlar asosida tanlaş va refleksiv tahrirni birlaştiruvçi faoliyat ketma-ketligi taklif etilgan. Umumiy elektron hujjatlar va elektron portfoliodan individual hissa, qarorlarning asoslanişi hamda mazmuniy özgarişlarni qayd etişda foydalaniş yöllari körsatilgan. Talabalarning hamkorlikdagi faoliyatini baholaş uçun kuzatiladigan belgilar tavsiflangan. Tavsiyalar nazariy tahlilga asoslangan bölib, ularning amaliy natijadorligini empirik tekşiriş keyingi tadqiqot vazifasi sifatida belgilangan.

Kalit sözlar: raqamli hamkorlik, refleksiya, metakognitsiya, muqobil yeçim, divergent fikrlaş, mezonli tanlaş, özaro baholaş, elektron portfolio, kreativ mahsulot.

Abstract: The article examines methodological opportunities for supporting students in analyzing their own thinking, generating alternative ideas, and improving selected solutions through digital collaboration. A sequence of activities is proposed that integrates individual preparation, idea exçange, reasoned discussion, criterion-based selection, and reflective revision. Ways of using şared documents and electronic portfolios to record individual contributions, the justification of decisions, and substantive çanges are described. Observable indicators for assessing students' collaborative activities are outlined. The recommendations are based on theoretical analysis, with empirical evaluation of their effectiveness identified as a task for future researç.

Key words: digital collaboration, reflection, metacognition, alternative solution, divergent thinking, criterion-based selection, peer assessment, electronic portfolio, creative product.

Аннотация: В статье рассматриваются методические возможности организации анализа студентами собственной мыслительной деятельности, разработки альтернативных идей и совершенствования выбранного решения в процессе цифрового сотрудничества. Предложена последовательность деятельности, объединяющая индивидуальную подготовку, обмен идеями, аргументированное обсуждение, выбор на основе критериев и рефлексивное редактирование. Показаны способы использования совместных электронных документов и электронного портфолио для фиксации индивидуального вклада, обоснования решений и содержательных изменений. Описаны наблюдаемые признаки для оценивания совместной деятельности студентов. Рекомендации основаны на теоретическом анализе; эмпирическая проверка их результативности определена как задача дальнейшего исследования.

Ключевые слова: цифровое сотрудничество, рефлексия, метапознание, альтернативное решение, дивергентное мышление, критериальный выбор, взаимное оценивание, электронное портфолио, творческий продукт.

KIRIŞ

Raqamli hamkorlik şaroitida talabalarning fikrlaş faoliyatini rivojlantiriş individual ğoyalarni şakllantiriş, ularni birgalikda muhokama qiliş va tanlangan yeçimni takomillaştiriş jarayonlarini izçil taşkil etişni talab qiladi. Umumiy elektron hujjatlar, şarhlar, versiyalar tarixi va elektron portfolio individual hissani qayd etiş, qarorlarning asoslanişini körsatiş hamda mazmuniy özgarişlarni kuzatiş imkonini beradi. Uşbu imkoniyatlardan samarali foydalanişda refleksiya, muqobil variantlarning mazmuniy farqi, dalillangan muhokama va aniq tanlov mezonlari muhim ahamiyatga ega. Şu sababli raqamli hamkorlikda talabalarning öz fikrlaş usullarini tahlil qilişi va muqobil yeçimlar yaratişini qöllab-quvvatlovçi metodik ketma-ketlikni asoslaş dolzarb hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR ŞARHI

Raqamli hamkorlikda refleksiya va muqobil yeçimlar yaratişning nazariy-metodik asoslarini yoritişda metakognitsiya, kreativ fikrlaş va pedagogik kömakka oid manbalar muhim örin tutadi.

J. Flavellning metakognitsiya va kognitiv monitoringga bağişlangan işida şaxsning öz biliş jarayonlari haqidagi bilimlari hamda ularni kuzatib borişi tahlil qilinadi [1]. Mazkur yondaşuv talabaning topşiriqni tuşunişi, tanlagan strategiyasini baholaşi va zarur hollarda uni özgartirişini izohlaşga nazariy asos böladi.

OECDning PISA 2022 baholaş va tahlil doirasida kreativ fikrlaş turli ğoyalarni yaratiş, kreativ ğoyalarni ilgari suriş hamda ularni baholaş va takomillaştiriş jarayonlari orqali yoritilgan [2]. Uşbu yondaşuv maqolada muqobil variantlarning mazmuniy farqini aniqlaş, ularni mezonlar asosida qiyoslaş va qayta işlaşni taşkil etiş uçun metodik tayanç sifatida qöllanadi; bunda maktab öquvçilariga möljallangan baholaş doirasini oliy ta'limdagi kasbiy topşiriqlarga moslaştiriş zarur.

C. Hmelo-Silver, R. Duncan va C. Çinn muammoli hamda izlanişga asoslangan ta'limda pedagogik kömakning ahamiyatini tahlil qilib, bunday ta'lim öquvçini yönaltiruvçi tayançlar bilan taşkil etilişini ta'kidlaydi [3].

Bu qaraşlar raqamli hamkorlikda savollar, namunalar va oraliq qayta aloqadan talabalarning ehtiyojiga muvofiq foydalaniş uçun asos yaratadi. Körib çiqilgan manbalar refleksiv nazorat, ğoyalarni yaratiş va takomillaştiriş hamda pedagogik yordamni özaro boğliq holda talqin etiş imkonini beradi, biroq maqolada taklif etilgan metodik ketma-ketlikning amaliy samaradorligini alohida empirik tekşiriş talab etiladi.

Hamkorlikdagi öquv topşiriğining sifati talabalar taklif qilgan ğoyalarning qanday muhokama qilinişi, tanlanişi va takomillaştirilişiga boğliq. Raqamli vositalar bu jarayonda individual fikrlarni qayd etiş, özaro mulohaza bildiriş va yeçimdagi özgarişlarni kuzatiş imkonini beradi. Uşbu imkoniyatlardan maqsadli foydalaniş uçun har bir iştirokçining vazifasi, muhokama mezonlari va qayta aloqa tartibi oldindan belgilanadi.

Bunday faoliyatda refleksiya talabaning öz taklifini tekşirişi, boşqa yondaşuvlarning foydali jihatlarini aniqlaşi va qarorini asosli ravişda özgartirişiga xizmat qiladi. Muqobil yeçimlar yaratiş esa muammoni turli nuqtayi nazardan körib çiqiş hamda variantlarning imkoniyat va çeklovlarini qiyoslaş orqali taşkil etiladi. Şu munosabat bilan maqolada raqamli hamkorlikda individual tayyorgarlik, ğoyalar almaşinuvi, dalillangan muhokama, mezonli tanlaş va refleksiv tahrirni boğlovçi metodik ketma-ketlik taklif etiladi.

Mazkur jarayonda refleksiya talabaning öz qarorini tekşirişi va keyingi harakatini belgilaşiga xizmat qiladi. "Men qaysi ehtiyojni hisobga oldim?", "Boşqa taklifning qaysi jihati yeçimimni yaxşilaydi?" va "Tanlangan variant qanday şaroitda işlamasligi mumkin?" kabi savollar dastlabki ğoyani qayta körib çiqişga yönaltiradi. Natijada muqobil variantlarni yaratiş, ularni mezonlar asosida tanlaş va qayta aloqa yordamida takomillaştiriş özaro boğlangan faoliyat sifatida taşkil etiladi. Şundan kelib çiqib, maqolada raqamli hamkorlik jarayonida talabalar refleksiyasini va muqobil yeçimlar yaratişini qöllab-quvvatlovçi metodik ketma-ketlikni asoslaş maqsad qilingan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotning maqsadi raqamli hamkorlik jarayonida talabalar refleksiyasi va muqobil yeçimlar yaratişini qöllab-quvvatlovçi metodik ketma-ketlikni asoslaş hamda uni ta'lim amaliyotida qöllaşga doir tavsiyalar işlab çiqişdan iborat. Bunda individual tayyorgarlik, ğoyalar almaşinuvi, dalillangan muhokama, mezonlar asosida tanlaş va refleksiv tahrirning özaro aloqasini oçib beriş, raqamli vositalar yordamida individual hissa va qarorlar asosini qayd etiş hamda hamkorlikdagi faoliyatni baholaş belgilarini aniqlaştirişga e'tibor qaratildi.

Uşbu maqsadga muvofiq nazariy tahlil, pedagogik vaziyatlarni qiyoslaş va metodik modellaştirişdan foydalanildi. Metakognitiv bilim, biliş faoliyatini nazorat qiliş, kreativ ğoyalarni yaratiş va pedagogik kömakka oid qaraşlar özaro boğliqlikda körib çiqildi. J. Flavellning metakognitsiyaga doir yondaşuvi talabaning öz biliş faoliyati, vazifa xususiyatlari va qöllayotgan strategiyalari haqidagi tasavvurlarini tahlil qilişga nazariy asos beradi. Uşbu qaraşlar doirasida talabaning topşiriqni qanday tuşungani, qaysi usulni tanlagani va uning yetarliligini qanday baholagani muhim hisoblanadi.

Raqamli hamkorlik şaroitida metakognitiv nazorat talabaning individual izlanişi va guruhiy muhokamaga qöşgan hissasida ifodalanişi mumkin. Masalan, talaba öz taklifini tasdiqlaydigan ma'lumotlar bilangina çeklanganini anglagaç, qarama-qarşi dalillarni ham izlaşga ötadi. Yoki guruh tanlagan yeçim foydalanuvçining ayrim ehtiyojlarini qamrab olmaganini aniqlab, dastlabki mezonlarni qayta körib çiqadi. Bunday holatlarda refleksiya qaror bilan birga uni işlab çiqiş usulini ham tahlil qilişga yönaltiriladi.

Kreativ faoliyatni taşkil etişda OECDning ğoyalarni yaratiş, baholaş va yaxşilaşga oid konseptual yondaşuvi muhim tayanç bölib xizmat qiladi. Mazkur yondaşuv asosida muqobil yeçimlarning mazmuniy farqiga, vazifaga mosligiga va takomillaştiriş imkoniyatiga e'tibor qaratiladi. Bunda maktab yoşidagi öquvçilarni baholaşga möljallangan mezonlar oliy ta'limga tayyor şaklda köçirilmaydi. Ular talabalarning tayyorgarligi va kasbiy topşiriq mazmuniga muvofiq metodik jihatdan moslaştiriladi.

Tadqiqot materiallarini metakognitsiya, biliş faoliyatini nazorat qiliş, kreativ ğoyalarni yaratiş va pedagogik kömakka oid ilmiy-nazariy manbalar taşkil etdi. Jumladan, J. Flavellning metakognitsiya haqidagi qaraşlari, OECDning ğoyalarni yaratiş, baholaş va takomillaştirişga doir konseptual yondaşuvi hamda C. Hmelo-Silver va hammualliflarning muammoli va izlanişga asoslangan ta'limdagi pedagogik kömakka oid işlari örganildi. Nazariy tahlil, pedagogik vaziyatlarni qiyoslaş va metodik modellaştiriş usullari qöllanib, taklif etilgan ketma-ketlikning amaliy mazmuni badiiy matn asosida pedagogik topşiriq yaratiş misolida yoritildi. Tadqiqot nazariy-metodik xususiyatga ega bölib, tavsiyalarning samaradorligi tajriba-sinov orqali tekşirilmadi.

Şu nuqtayi nazardan, muqobil yeçim yaratiş bir fikrni turli sözlar bilan takrorlaş yoki mahsulotning taşqi körinişini almaştiriş bilan çeklanmaydi. Variantlar muammoni hal etiş usuli, iştirokçilar vazifasi, resurslardan foydalaniş tartibi yoki kutiladigan natijasi bilan farqlanişi kerak. Masalan, öquvçilarni badiiy matnni tahlil qilişga jalb etiş vazifasida savol-javob, qahramon qarorlarini qiyoslaş va voqeani boşqa iştirokçi nuqtayi nazaridan qayta bayon qiliş turli fikrlaş harakatlarini talab qiladi. Talaba uşbu farqlarni tuşuntirganda muqobil izlanişning mazmuni aniq namoyon böladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bunday faoliyatni taşkil etiş individual tayyorgarlikdan boşlanadi. Har bir talaba muammoni öz sözlari bilan ifodalaydi, dastlabki yeçimlarini yozadi va ularning bajarilişiga ta'sir qiluvçi çeklovlarni körsatadi. Muayyan topşiriqda kamida ikkita mazmunan farqlanuvçi variant taklif etiş şarti qöyilişi mumkin. Bu talab dastlabki ğoyadan keyin ham izlanişni davom ettiriş uçun beriladi. Individual yozuvlar guruhiy muhokama boşlanişidan oldin saqlanadi va keyinçalik talabaning fikri qanday özgarganini körib çiqiş uçun foydalaniladi.

Individual tayyorgarlik natijalari ğoyalar almaşinuviga asos yaratadi. Guruh a'zolari takliflarni umumiy elektron hujjatga joylaştiradi va har bir variantning maqsadi, işlaş tartibi hamda kutiladigan natijasini aniqlaştiradi. Uşbu jarayonda "Taklifingiz qaysi ehtiyojga javob beradi?", "Undan kim va qanday foydalanadi?" hamda "Bajariş uçun qanday şaroit zarur?" kabi savollar berilişi mumkin. Javoblar variantlar örtasidagi mazmuniy farqni oçib beradi va keyingi muhokama uçun umumiy tuşunça hosil qiladi.

Ğoyalar almaşinuvi davomida bir neçta taklifning foydali jihatlarini uyğunlaştiriş imkoniyati ham körib çiqiladi. Bunda har bir qismning umumiy maqsadga qanday xizmat qilişi tuşuntiriladi. Masalan, savol-javob ssenariysiga qahramon qarori va uning oqibatini qiyoslaş topşiriği qöşilsa, bu özgariş öquvçidan qanday qöşimça fikrlaş harakatini talab qilişi aniqlanadi. Şu tarzda takliflarni birlaştiriş mazmuniy asosga ega böladi.

Ğoyalarning aniqlaştirilişi dalillangan muhokamaga ötiş imkonini beradi. Har bir iştirokçi boşqa bir taklifning kuçli jihatini, qöşimça izoh talab qiladigan şartini va takomillaştiriş yölini körsatadi. Bildirilgan mulohaza topşiriq maqsadi, manbadagi ma'lumot yoki mahsulotning aniq xususiyatiga tayanadi. Masalan, "Bu savol öquvçidan voqeani eslaşni talab qiladi, qahramon qarorini asoslaş uçun esa matndan dalil topiş şartini qöşiş kerak" tarzidagi izoh tahrir yönalişini aniq belgilaydi. Bunday qayta aloqa taklif muallifiga qaysi jihatni qanday özgartiriş zarurligini tuşunişga yordam beradi.

Muhokamani taşkil etişda fikrga e'tiroz bildiriş va şaxsga munosabat bildiriş farqlanadi. E'tiroz yeçimning mazmuni, dalili yoki bajariş şartiga qaratiladi. Pedagog guruh a'zolaridan mulohazasini sabab bilan izohlaşni, noaniq fikrni savol orqali aniqlaştirişni va öz taklifini ham tekşirişga tayyor bölişni talab qiladi. Mazkur tartib muhokamaning öquv vazifasiga yönaltirilişini ta'minlaşga xizmat qiladi.

Dalillangan muhokamadan söng variantlarni mezonlar asosida tanlaş amalga oşiriladi. Vazifaga moslik, bajariş imkoniyati, foydalanuvçi uçun tuşunarlilik va yangilik tanlov mezonlari sifatida qöllanişi mumkin. Ularning mazmuni topşiriq berilişida tuşuntiriladi. Jumladan, vazifaga moslik yeçimning belgilangan öquv harakatini yuzaga keltirişi bilan, tuşunarlilik esa foydalanuvçining körsatmalarni bajariş tartibini anglaşi bilan baholanadi. Yangilik talabaning mavjud usulga qanday mazmuniy özgartiriş kiritgani yoki muammoni hal etişning qanday boşqa yölini taklif qilgani orqali izohlanadi.

Mezonlarning ahamiyati muayyan vaziyatga qarab aniqlaştiriladi. Texnik imkoniyati çeklangan auditoriya uçun işlab çiqilayotgan topşiriqda foydalanişning soddaligi va mavjud vositalarga moslik alohida ahamiyat kasb etadi. Vaqt çeklangan maşğulotda esa faoliyatning davomiyligi va yöriqnomaning aniqligi hisobga olinadi. Guruh tanlangan variantning afzalligi, saqlanib qolgan çeklovi va boşqa takliflardan voz keçiş sababini yozib qöyadi. Şu orqali umumiy qarorning qanday şakllangani körinadi.

Tanlangan yeçim dastlabki namuna şakliga keltirilgaç, refleksiv tahrir amalga oşiriladi. Mahsulotning boşlanğiç körinişi, unga bildirilgan mulohazalar va qayta işlangan varianti saqlanadi. Talaba qaysi taklifni qabul qilgani, qanday özgartiriş kiritgani va qaysi mulohazani nima sababdan qöllamaganini tuşuntiradi. Qayta aloqani qabul qiliş yeçimning maqsadiga muvofiq asoslanadi. Bu faoliyat talabaning öz qaroriga mas'uliyat bilan yondaşişi va tahrir sababini oçib berişini talab qiladi.

Mazkur ketma-ketlikni pedagogika yönalişi talabalariga beriladigan metodik topşiriq misolida tuşuntiriş mumkin. Talabalarga qisqa badiiy matn asosida öquvçining qahramon xatti-harakatini dalil bilan izohlaşiga

yordam beradigan topşiriq yaratiş vazifasi beriladi. Dastlab har bir iştirokçi mustaqil variant işlab çiqadi. Bir talaba savollar tizimini, ikkinçisi qahramon qarori va oqibatini qiyoslaş jadvalini, uçinçisi esa voqeani boşqa qahramon nuqtayi nazaridan qayta bayon qilişni taklif etadi. Guruh uşbu variantlarning har birida öquvçi qanday dalildan foydalanişini va qanday xulosa çiqarişini muhokama qiladi.

Agar savollar tizimi faqat voqealar ketma-ketligini eslaşga qaratilgani aniqlansa, unga qahramonning tanlovini matndagi aniq voqea bilan asoslaş talabi qöşiladi. Qiyoslaş jadvalida esa qaror va oqibat örtasidagi boğlanişni tuşuntiradigan ustun kiritilişi mumkin. Qayta bayon topşiriğida öquvçidan matnda berilgan ma'lumot bilan özi yaratgan tafsilotlarni farqlaş söraladi. Natijada har bir variantning talab qilayotgan fikrlaş harakati aniqlaştiriladi. Mazkur misol metodik tavsiya sifatida keltirilgan bölib, uning haqiqiy sinf şaroitidagi samaradorligi uşbu maqolada tekşirilmagan.

Bunday muhokamada pedagogning kömagi talabalarning qiyinçiligiga mos ravişda taşkil etiladi. C. Hmelo-Silver va hammualliflarning muammoli hamda izlanişga asoslangan ta'limga oid qaraşlari pedagogik tayançlardan foydalanişning nazariy asosini taşkil etadi. Öqituvçi vazifa maqsadini eslatişi, dalil yetişmayotgan qismga savol berişi yoki mezonni qöllaş tartibini körsatişi mumkin. Talabalar tajribasi ortgani sari tayyor savollar qisqartirilib, muhokama savollarini guruhning özi tuzişi tavsiya etiladi.

Pedagogik kömak bilan bir qatorda, raqamli vositalarning vazifasi ham aniq belgilanadi. Umumiy elektron hujjat ğoyalarni taqdim etiş va izohlaşga, şarhlar muayyan qism böyiça savol yoki taklif bildirişga, versiyalar tarixi esa ketma-ket özgarişlarni kuzatişga xizmat qiladi. Elektron portfolio individual yozuvlar, guruhiy qaror va yakuniy mahsulotni bir joyda jamlaydi. Uşbu materiallardan foydalanişda tahrirlarning mazmuni va talabaning izohi birgalikda tahlil qilinadi.

Jarayonni baholaşda muloqot faolligi bilan intellektual hissa alohida körib çiqiladi. Talabaning köp xabar yozgani uning yeçimni rivojlantirişga qanday hissa qöşganini töliq körsatmaydi. Muhim hissa muammoni aniqlaştirgan savol, e'tibordan çetda qolgan çeklovni körsatiş yoki boşqa iştirokçi ğoyasini asosli takomillaştirişda namoyon bölişi mumkin. Şu sababli baholaşda muqobil variantlarning mazmuniy farqi, dalilga tayangan savol, ğoyani rivojlantiriş, tanlov mezonining aniqligi va tahrir sababining tuşuntirilişi kuzatiladi.

Individual hissaning körinişi uçun har bir talaba yakuniy mahsulotga qisqa refleksiv izoh yozadi. Unda özgargan bir qarori, bunga ta'sir qilgan dalil yoki mulohaza hamda keyingi işda qöllamoqçi bölgan usuli körsatiladi. Masalan, talaba dastlab faqat savol-javob şaklini tanlagani, muhokamadan söng dalil topiş topşiriğini qöşgani va bunday özgartirişni qanday sabab bilan kiritganini tuşuntiradi. Bu yozuv uning mahsulotga munosabati bilan birga fikrlaş strategiyasidagi özgarişni ham ifodalaydi.

Şu asosda raqamli hamkorlikda refleksiya va muqobil izlaniş individual ğoyani umumiy muhokamaga olib çiqiş, uni dalillar bilan tekşiriş va qayta işlaş orqali boğlanadi. Taklif etilgan metodik ketma-ketlikda individual tayyorgarlik dastlabki fikrni şakllantiradi, ğoyalar almaşinuvi variantlarni aniqlaştiradi, dalillangan muhokama ularning imkoniyat va çeklovlarini oçadi, mezonli tanlaş qarorni asoslaydi, refleksiv tahrir esa mahsulotdagi özgarişlarning sababini körsatadi.

Mazkur tavsiyalarning amaliy natijadorligini aniqlaş uçun ketma-ketlikni bir neça maşğulot davomida sinaş, baholaş mezonlarining talqinini muvofiqlaştiriş va talabalarning hamkorlikda özlaştirgan usullarini mustaqil topşiriqlarda qöllaşini tekşiriş zarur. Bunda yakuniy mahsulot sifati, individual hissa va qarorlarning asoslanişi özaro boğliqlikda baholanişi lozim. Uşbu yönalişdagi empirik tadqiqotlar raqamli hamkorlikning refleksiv tahlil va muqobil yeçimlar yaratişdagi metodik imkoniyatlarini aniqroq belgilaşga xizmat qilişi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Raqamli hamkorlikda refleksiya va muqobil yeçimlar yaratiş talabaning individual fikrini umumiy muhokamaga olib çiqiş, dalillar bilan tekşiriş, mezonlar asosida tanlaş va qayta işlaş orqali özaro boğlanadi. Taklif etilgan metodik ketma-ketlik qarorlarning şakllanişi, individual hissa va mahsulotdagi mazmuniy özgarişlarni izçil qayd etişga yönaltirilgan. Uning amaliy natijadorligini aniqlaş uçun bir neça maşğulot davomida tajriba-sinov ötkaziş, baholaş mezonlarining bir xil talqin qilinişini ta'minlaş hamda hamkorlikda özlaştirilgan usullarning mustaqil topşiriqlarda qöllanişini tekşiriş zarur. Bunda yakuniy mahsulot sifati, talabaning individual hissasi va qarorlarining asoslanganligi özaro boğliqlikda baholanişi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar röyxati:

1. Flavell J. H. Metacognition and Cognitive Monitoring: A New Area of Cognitive-Developmental Inquiry // American Psyçologist. 1979. Vol. 34, No. 10. P. 906-911. DOI: 10.1037/0003-066X.34.10.906.
2. OECD. PISA 2022 Assessment and Analytical Framework. Paris: OECD Publişing, 2023. DOI: 10.1787/dfe0bf9c-en.
3. Hmelo-Silver C. E., Duncan R. G., Çinn C. A. Scaffolding and Açievement in Problem-Based and Inquiry Learning: A Response to Kirsçner, Sweller, and Clark (2006) // Educational Psyçologist. 2007. Vol. 42, No. 2. P. 99-107. DOI: 10.1080/00461520701263368.

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02 Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar böyiça)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport maşğulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqiçlari böyiça)
13.00.07 Ta’limda menejment
13.00.08 Maktabgaça ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Aşurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovçi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №11(1)

© Materiallar köçirib bosilganda "Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida körsatilişi şart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan Özbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669363 reyestr raqami tartibi böyiça röyxatdan ötkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toşkent şahar, Yunusobod tumani 19-mavze, 17-uy.